

הרב ערן חבה

אזה"ח 1234567

סימן ל"ב

בדין בן ספרד אי יכול לעלות להפטרות בת"צ אצל בני אשכנז

אוצר החכמה

כ' שהעם נהגו שלא לברך והאריך בזה עוד בתשובותיו אולם המ"א והגר"א נקטו שיש לברך על מקרא מגילה דלא כהרמ"א וכן נוהגין היום חלק מקהלות אשכנז וגם בזה אין מנהג יוצאי עדות המזרח כן ואינם קורין כלל במגלות אלו וכ"ש שאינם מברכים¹ וגם בזה יש מקום להסתפק אי יכול א' שאין נמנה מהנוהגים לקרות מגילות אלו לקרוא ולברך עבור הצבור שנוהג כן². ויסוד הספק בזה הוא לב' פנים הא' האם תועיל קריאתו וברכתו של אותו שאין מנהגו כן להוציא את חבריו הנוהג כן או שמא נימא שהו"ל כמי שאינו מחויב בדבר שאין מוציא את הרבים ידי חובתן וכמב' בר"ה (כט.) ולא יצא השומע ממנו יד"ח ועוד יש

[א] בשו"ע (תקס"ו ס"א) בתענית צבור או' ש"צ עננו וכו' וקורים ויחל בשחרית ובמנחה וכו' וברמ"א שם הוסיף הגה ומפטירין במנחה דרשו וכו' ע"כ ומב' ברמ"א שיש להפטיר במנחה בכל תענית צבור וכן הוא מנהג בני אשכנז אולם מנהג הספרדים אינו כן וכמב' בכה"ח שם אלא שאין מפטירין כלל בת"צ לא בשחרית ולא במנחה ויל"ע בדין של בן ספרד המתפלל בת"צ במנחה במנין של בני אשכנז אי יכול להיות מפטיר בנביא ולברך עבורם אף שאין זה מנהגו וכיו"ב יש לדון בהא דמב' ברמ"א (ת"צ ס"ט) שנוהגין לו' שיר השירים בשבת חוה"מ של פסח ובסוכות קורין קהלת ובשבעות מגילת רות והרמ"א

1. ויש כאן ב' סיבות לא לברך חדא שלדידם אין מנהג כזה ועוד שאף אי היו נוהגים כן מ"מ הא למנהג בני ספרד אין מברכין על המנהגות.

2. ומצוי טובא בבני ספרד הנמצאים בשמחת ז' ברכות של א' מבני אשכנז ומכבדים אותם בא' מז' הברכות ולדעת הנוהגים כשו"ע הא אין מברכים ז' ברכות אלא בבית החתן כמב' בשו"ע באהע"ז (סי' ס"ב) ויש לדון גם שם אי שרי להם לברך כיון שהחתן והמסובים מבני אשכנז הנוהגים כשטות שבכל מקום מברכין ז' ברכות אולם נדון זה שונה קצת מב' המקרים שכתבנו בפנים שבוענין ההפטרות וקריאת המגילות יש כאן שני מנהגים בלבד וכמשי"ת לקמן ואין כאן איזה מחלוקת בהלכה ולעומת זאת בענין הז' ברכות אין יסוד החלוק נעוץ בשני מנהגים אלא שיש כאן מחלוקת ראשונים בהלכה עצמה ואלו נוקטים כשיטות אלו ואחרים כשיטות החולקות ועי' עוד בהמשך ד' החלוק שיש בזה וע"ע לקמן (הערה 22).

לדון אי שרי לאותו א' מבין ספרד לעשות כן ולברך או שיש בזה משום ברכה לבטלה מאחר שאין הוא נוהג כן מצד עצמו וא"כ יהא בכך אף אסור לעשות כן עד כמה שיברך על קריאתו זו ולפיר' ב' שאלות אלו יסודם א' ותליא הא בהא שאי נימא שחשיב שפיר מחויב בכך מאיזה טעם שהוא א"כ גם תהני קריאתו להוציא את חבריו וגם אין בברכתו משום נושא שם שמים לשוא אחר שהוא מחויב בזה אולם אי נימא שאינו בכלל כל המחויב בדבר ואין הוא מחויב בקריאה זו הרי שגם חבריו ל"י לצאת ע"י וגם תהא ברכתו לבטלה אחר שאין זה דינו וחיובו לעשות כן.

ב] והנה החיד"א בשו"ת חיים שאל (סי' צ"ט) דן בכיו"ב בבן א"י שנוהג שאין מברכים על ההלל בר"ח כיון שאינו אלא משום מנהג וכד' הרמב"ם והשו"ע שנזדמן לחו"ל למקום ששם נוהגין לקרוא בברכה והוא ש"ץ שם אי שפיר דמי לברך על קריאת ההלל כמנהגם א"ל (באופן שמוציא הצבור או חלקו עכ"פ בברכה זו) ומסיק שם בסוף תשו' שיכול לעשות כן וראיתו

מהמבו' בפסחים (קו.) לפי' הרשב"ם רב אשי איקלע למחוזא אמרו ליה ליקדיש לן מר קדושא רבה הבו ליה סבר מאי ניהו קדושא רבה אמר מכדי כל הברכות כולן בפה"ג אמרי ברישא אמר בפה"ג ואגיד ביה חזיה לההוא סבא דגחין ושתי קרי אנפשיה החכם עיניו בראשו ע"כ וברשב"ם על אתר כ' וז"ל ואגיד ביה האריך בו לדעת אם יסרב אחד מהם לשתות ובכך יבין דבפה"ג רגילין לו' ותו לא שאם לא כן היה או' להם (הגהות הב"ח) קדוש גדול של לילה כמנהגן עכ"ל³ והינו שחשש רב אשי כיון שא"ל לקדש קדושא רבה שמא מנהגם גם בבקר לקדש כמו בלילה עם ברכת מקדש השבת ולכן המתין מעט לראות האם מצפים שימשיך ויאמר גם ברכת הקדוש ואם היה כן היה מברך להם כמנהגם ומבו' א"כ שהגם שלא היה מנהגו של רב אשי לו' בקדוש היום ברכת קדוש כמבו' שם בסוגיא מכל מקום אי היו נוהגין כן בני מחוזא היה אף שרי לו עצמו לברך ולקדש בשבילים כמנהגם וא"כ ה"ה בנדו"ד בענין ברכת ההלל בר"ח שיוכל לברך כמנהג המקום

3. בהגהות הגרא"מ הורו"ץ כ' לבאר בע"א את ד' הגמ' שבדאי לא נסתפק ר"א שמא בני מחוזא נוהגים לקדש קדוש היום עם ברכת הקדוש אלא שנסתפק אולי לא קדשו בלילה שדינם שמקדש והולך כל השבת כמבו' בפסחים (קה.) ולכן בקשו ממנו שיקדש עבורם עם ברכת מקדש וכ"ה בספר המכתם שם ולפ"ז אין כל ראייה למה שדו' החיד"א וכל ראיתו היא לפי' הרשב"ם והר"ן.

צריכים לעשות כן וע"כ שפיר חשיב
בהא המוציא אותם מחויב בדבר ויכולים
לצאת ע"י עכ"ד.

אולם ד' החיד"א צ"ב טובא דסברא
זו שכ' לחלק מהניא לכאור' רק
לו' דלאותם היוצאים כיון שזוהי שיטתם
ודעתם שכולם חייבים בזה א"כ לשטתם
הרי יצאו יד"ח ממי שבא להוציאם יהא
מנהגו אשר יהיה אולם לאותו שבא
להוציאם כיון שלשיטתו ל"ח מחויב
בדבר לבי' החיד"א א"כ היאך שרי
למימר ברכה זו ולמה לא תהא חשובה
ברכתו ברכה לבטלה לסברתו ואדרבה
עוד גרע מבן עיר המוציא לבן כרך כיון
שלשיטתו הוא האחרים העושין כן הוא
לא לפי הדין⁴⁶. גם מה שנקט החיד"א
שבהיה דבני מחוזא לשיטתם כו"ע

שהוא שם עתה⁴ אלו תוכן דברי החיד"א⁵
אלא שהק' על ד"ז שהרי קי"ל שכל
שאינו מחויב בדבר א"י להוציא אחרים
וגדולה מזו מכו' בירו' והביאוהו התוס'
ביבמות (יד.) ועוד שבן עיר שחייב
קריאת מגילה שלו הוא ביי"ד א"י להוציא
בן כרך שחייבו הוא ביום ט"ו שהו"ל
אינו מחויב בדבר ומדוע בהא דרב אשי
הנ"ל חשיב מחויב בדבר וכן בנדון
השאלה בש"ץ המבורך ברכת ההלל
בר"ח וכ' ע"ז החיד"א לתרץ ששאני
בן ט"ו הבא לצאת יד"ח מבן י"ד ששם
גם לשטתו ולסברתו הרי אין בן העיר
מחויב היום בקריאה משא"כ בהא דרב
אשי לשיטת בני מחוזא ומנהגם כו"ע
חייבים לעשות כן וכן בענין ההלל
לנוהגים לברך על קריאתו סברי שכ"ע

4. ויש שהעירו דיש לחלק בין ברכת הקדוש שאין הוא או' בה אשר קדשנו במצוותיו וצונו לבין ברכת ההלל
שאור' בה וצונו אולם לפי הדרך שהעמדנו את יסוד הספק אי הוי מחויב בדבר א"ל לכאור' אי נימא שהוי
מחויב גם יוכל לו' וצונו ובפרט שלד' הגרי"ז (הל' ברכות) בביאור שיטת הרמב"ם אין סיבת אמירת ההלל
בלא ברכה מחמת הנוסח של וצונו אלא שמנהג אינו טעון ברכה לשטות אלו וא"כ אין לחלק בין הא דפסחים
להא דמירי החיד"א.

5. ובאג"מ (חיד"א סי' צ"ו) הוציא מסוגיא זו יסוד אחר שכיון שהוא כעת מקדש להם אין לו לשנות ממנהגם
ולא מחמת שהוא מחויב בכך כדי להוציאם אלא שאין לו לשנות מהמנהג הנהוג שם ע"ש שכ' לפ"ז כה"ג
גם בברכת יראו עינינו שיש לעשות כן ולפ"ז במה שדן החיד"א בברכת ההלל אף אי אינו מוציא יד"ח בברכתו
אדם כ"ש מ"מ אל לו לשנות ממנהג המקום ויאמר בברכה.

6. ומה שיתכן בביאור ד' החיד"א שאף שלשיטת המוציא אין הוא מחויב בדבר ואין הוא צריך להוציא וא"י
להוציא את חבריו מ"מ כיון שלשיטתו של חבריו הסבור שכך הוא הדין לכולם הרי הוא יוצא ידי חיובו
על ידי א"כ גם כלפי המוציא אין כאן ברכה לבטלה שהרי ברכתו שמשא לחבירו שעכשיו אינו צריך לברך
ולקדש ואין אסור ברכה לבטלה נמדד לפי האמת האם יש כאן חיוב קדוש וברכה א"ל אלא לפי המצב בפעל
שחבירו נדרש וצריך לברכה וע"י ברכתו של המוציא תו אינו צריך לברך ולא נא' שם שמים לבטלה אלא
לצורך ויסוד זה תז"י בכ"מ שבזה תלוי האם ברכתו לבטלה א"ל וכיו"ב מכו' בד' הגרעק"א בתשו' (כ"ה)
שבספק בירך בהמ"ז שמדין סד"א לחומרא צריך לברך הרי אף אי כלפי שמיא גליא שלא היה צריך

של החיד"א בעניננו גם הנוהגים כן לכאור' אינם סוברים שכולם מחויבים בכך⁷ אלא שזהו מנהגם⁸ וא"כ לד' החיד"א לכאור' יהא הדין עולה שאין הוא יכול לברך ולקרות עבורם ול"י לצאת יד"ח ע"י וכן תהא גם ברכתו לבטלה אולם למש"כ שלכאור' גם בהיא דפסחים לא סברו בני מחוזא שכולם יהו מחויבים בכך אלא שזהו היה מנהגם שלהם (לפי מה שחשב רב אשי) א"כ דמי ממש לעניננו אלא שצ"ב באמת משה"ק החיד"א מ"ש מהא דקי"ל שכל

מחיבו בכך אי"ז מוכרח לכאור' ואדרבה בפשוטו גם למה שחשב רב אשי שזהו מנהגם לא היתה הכונה שיש להם דעה אחרת ושיטת אחרת בהלכה זו של קדוש היום אלא שזהו היה מנהגם אולם גם לדעתם לאו כו"ע מחיבו בכך וא"כ לא שאני לכאור' מהא דבין עיר אינו מוציא בן כרך וכן משאר המקומות של"מ מי שלא מחויב בדבר להוציא אחרים יד"ח. והנה במה שנסתפקנו אנו בענין קריאת ההפטרה בת"צ במנחה וכן קריאת מגילות שיר השירים וכדו' לכאור' לחלוקו

לברך ל"ח ברכתו ברכה לבטלה דאי"ז ברכה שלא לצורך ע"ש וה"נ דכותיה ויש עוד להאריך בזה ואכ"מ.
7. כך לכאור' מת' ממקור האי דינא של הפטרת דרשו בת"צ במס' סופרים (פי"ז ה"ז) ומפטירין דרשו ד' וי"א שאין מפטירין ונהגו בו העם להפטיר ע"כ וע"י בב"י (סי' תקע"ה) בשם הרי"ו שהכל תלוי במנהג והינו שאין כאן מחלוקת מהו הדין וחלק נהגו כשיטות אלו וחלק כאחרים אלא שכל כולו של הענין הוא מנהג בעלמא שיש שנהגו ויש שלא נהגו.

8. ויש כאן מקום הערה שלכאור' כל מה שמצינו שמברכים על מנהג לשיטת תוס' ודעמיה ה"ד במנהג שהנהג לכל ישראל שעליו כ' הרמב"ם בהקדמתו שיש כאן לאו דלא תסור וכמו כל מצוות דרבנן וע"ז שייך לו' וצונו אולם במנהג שנהגו צבור מסוים נהי שאין להם לשנות מנהגם וכמב' בפסחים (נ:) ובנדרים (פא:) אי מליאת דבל יחל או מאל תטוש תורת אמך מ"מ מאן לימא לן שגם ע"ז הוקבעה ברכה (גם להשיטות דס"ל בעלמא שמברכין אמנהג) ואי חזי' במנהגות אלו שמברכים עליהם ש"מ לכאור' שס"ל להנוהגין כן שמנהג זה הוקבע לכל ישראל אלא שנשתכח אצל קצתם ואלו שאין נוהגין ס"ל שלא היה מנהג כזה ואין כאן סתם חלוק מנהגות אלא מחלוקת בהלכה אי יש מנהג כזה א"ל ולא כמש"כ בפנים אולם נ' שז"א וגם במנהג שמעקרא לא נהגו בו כולם מ"מ שפיר מברכין עליו לתוס' ושאר הראשונים דעמיה שהרי מנהג הלל בר"ת שע"ז נקטו תוס' שמברכין נ' מסוגית הגמ' בתענית (כח:) שבזמנם לא נהגו בו כולם וע"י תוס' ערכין (י.) ואעפ"כ ברכו עליו הנוהגים כן וע"ע בחת"ס בתשו' (יו"ד קצ"א) שגם בטבילה מחמת דם טוהר שאינו אלא מנהג מ"מ מברכין אף שהוא ג"כ מנהג שלא הוקבע לכל ישראל וכמב' ברמב"ם (פי"א אסו"ב) (וע"ש בחת"ס שגם אלו שאין מברכין על הלל בר"ת וכיו"ב מ"מ כאן מודו ע"ש בטעמיה) וא"כ מב' שגם בכה"ג יש ברכה על מנהג ושפיר נוכל לו' שגם בעניננו אין כאן מחלוקת בהלכה אלא שאלו נהגו ואלו לא (וכמו שהבאנו בהערה הקודמת) ומ"מ הנוהגין שפיר יכולים לברך ע"כ.

שאינו מחויב בדבר א"י להוציא אחרים יד"ח ומדוע יחשב מי שאין מנהגו כן למחויב בכך.

ג] והנה בעצם דין זה האמור בירו' שבן י"ד א"י להוציא את בן ט"ו כבר נתק' בזה האחרונים דהרי קי"ל (ר"ה כט.) דגם מי שיצא יד"ח בתקיעת שופר בקדוש וכיו"ב יכול להוציא חבירו אף שכעת אינו מחויב וה"ט כדפרש"י

שם שגם מי שיצא יד"ח אכתי מחויב הוא בשביל חבירו שכל ישראל ערכים זל"ז וחשיב שפיר מחויב בדבר ע"י בזה ברא"ש בברכות (פ"ג סי' י"ג) ובשאלות (שאלה נ"ד) ועוד וא"כ למה לא נימא כן גם בדין זה של בן י"ד שיוכל להוציא את חבירו בן הט"ו מדין ערכות ויחשב שפיר מחויב בדבר להוציא את חבירו⁹ ובאמת שקושיא זו

9. והנה בכל ד' הלכנו בדרך שדרכו הרבה מרבתינו שהחסרון בבן י"ד שא"י להוציא בן ט"ו הוא מתמת ההלכה שכל שאינו מחויב א"י להוציא את חבירו וע"ז הוא כל השו"ט שבדברינו אולם במ"א נת' דיש דרך לנטות מזה ולבאר בע"א דין זה של הירו' והוא שמתנאי מצות קריאת המגילה שתהא הקריאה בפורים וזוהי צורת הקריאה שנדרשת ואין הפורים בא רק כזמן חיוב המצוה אלא שהוא מצורתה של המצוה וקריאה שלא בפורים הרי היא כקריאה פסולה ורק זמן השמחה הקים בעת קריאתו משוי ליה לקריאתו שם של פרסומי ניסא ורק עי"כ תוכשר קריאתו וממילא בן י"ד שלגביו אין כאן פורים הרי כשיקרא את המגילה להוציא את בן הט"ו הרי קריאתו פסולה ואין כאן קריאה בפורים ונהי שאצל השומע נוהג פורים היום מ"מ לא מהני מידי דבעי' שקריאתו של מוציא תהא קריאה כשרה ורק עי"ז תועיל שמיעתו לצאת יד"ח ואין השמיעה יכולה להחשיב ולהכשיר את קריאתו (ואין זה נוגע לגדר שומע כעונה אי כהבה"ל או החזו"א וק"ל) ולא יהני מה שהמוציא בן הי"ד יחשב מחויב בדבר מתמת דין ערכות דאף שחשיב מחויב מ"מ קריאתו פסולה שאין כאן קריאה בפורים וגם בן ט"ו גופיה לו יצויר שיקרא קריאה שלא תחשב קריאה בפורים לא יצא יד"ח וא"כ אין כאן קושיא כלל אמאי א"י להוציאו ובוזה יש לבאר מה שבן ט"ו יכול להוציא את בן י"ד כמב' בירו' שם ובירו' שם יהיב טעמא שהכל יוצאין בי"ד ובפשוטו המכוון שבן ט"ו יוצא ביום י"ד ולכן חשיב מחויב בדבר אולם ע"י מאירי במגילה (ב:) שרק בעירות המסופקות אפשר לצאת אליבא דהירו' ביום י"ד (ואכ"מ בביאור הדבר) וא"כ אכתי תקשי אמאי בן ט"ו הודאי יכול להוציא את בן י"ד ביום י"ד ועפ"י הנ"ל י"ל שיום י"ד כיון שהוא זמן קריאה לרב העולם וכלשון הרמב"ם ממילא חשיבא קריאתו של בן הט"ו קריאה בפורים אף שכלפיו אין כאן פורים היום דמ"מ זה שכלפי רב העולם יש כאן פורים כיום מגדיר גם את קריאתו כקריאה בפורים (ויש להאריך בביאור ד"ז ואכ"מ) וממילא יצא חבירו שהרי יש כאן קריאה כשרה וגם חשיב מחויב בדבר מחמת ערכות וכמו בכל א' שמוציא אע"פ שיצא כבר.

וע"ע רש"י ריש מגילה (ב.) שבני הכפרים היו יוצאים יד"ח ביום הכניסה ע"י בני העירות וכבר תמהו ע"ד שהרי הו"ל כבן י"ד שא"י להוציא בן ט"ו ע"י בריטב"א שם ובטו"א ורעק"א ולהנ"ל הוא מיושב נפלא שהרי בני הכפרים גם אי יקראו בעצמם ביום הכניסה אין כאן קריאה בפורים שגם כלפיהם אי"ז זמן השמחה וכמב' בגמ' (ה.) ומותרין אף בהספד ותענית ובע"כ שזה גופא הקולא שהקילו להם חז"ל שאינן זקוקין לקריאה בפורים ובזמן השמחה (ולכן חשיב קריאה שלא בזמנה וטעונה י' להשלים במקצת חסרונו זה וכמב'.

כבר קשה בעצם הדין השנוי במשנה בר"ה (כט.) שאין נשים עבדים וקטנים יכולים להוציא יד"ח את האנשים בתקיעת שופר ובשלמא בקטנים ושוטים וכיו"ב הרי כמו שמופקעים מעצם מצות שופר כמו"כ מופקעים הם מדין הערבות שהרי לאו בני חיובא ניהו כלל אולם בנשים שבני חיובא ניהו ק' טובא אמאי לא נימא דיחשבו כמחויבות בדבר מחמת דין ערבות וכיו"ב ק' בסוגית הגמ' בברכות (כ:) דנשים א"י להוציא את האנשים בבהמ"ז אי לא מחויבות מדאו¹⁰ וידועים בזה ד' הרא"ש שם אשר לד' הדגמ"ר (רע"א ס"ב) ביאור דבריו הם שאין הנשים ערבות לאנשים ולא נא' בהם הדין דיצא מוציא אולם הרעק"א שם נחלק עליו כידוע ונקט שרק במצות שאינם מחויבות רק בזה א"י להוציא מדין ערבות וכמו בשופר ובהמ"ז לצד א' בגמ' וע"ז הא גופא

אוצר החכמה

במגילה (ה.) וברש"י שם) וסגי להם בקריאה בלבד וא"כ אין כאן שום חסרון במה שבן העיר מוציאם ולא עדיפא קריאתם מקריאתו ומצד כלל דכל המחויב הלא שפיר חשיב מחויב מכת ערבות ולא דמי לבן י"ד הבא להוציא בן ט"ו ופשוט.

ומה שבירר הביאו על דין זה שאין בן י"ד מוציא בן ט"ו ממתני' דר"ה שכל שאינו מחויב בדבר א"י להוציא ולד' הרי יש כאן חסרון אחר ה"פ שלולא מתני' דר"ה היינו נוקטים שהיוצא מתבירו בשמיעה כל הגדרת העשיה והמצוה נמדדת לפי השומע שבא לצאת וכל תנאי ופרטי המצוה תלויים בשומע בלבד ואם כך הוא אין חסרון במה שאין אצל המוציא פורים עתה שהרי הכל נמדד לפי השומע והוא הא קאי בפורים אולם ממתני' דר"ה שמבו' שבעי' שהמוציא יהא מחויב בדבר ולכאו' מאי אכפת לן מה מעמדו של המוציא הלא השומע הוא מחויב והוא קובע את הגדרת המעשה והמצוה ובע"כ שאין הדבר כן אלא המשמיע והמוציא הוא זה שבו תלויה המצוה וכו' בעי' את הפרטים והתנאים הנדרשים לקיום המצוה ולהכי בעי' שיהא מחויב בדבר וא"כ מה"ט גם אנו זקוקים שאצלו יהא גם פורים בעת קריאתו מלבד מה שבעי' שיהא מחויב שלזה סגי בערבות ודו"ק היטב.

ובסברא זו יש לישב כמה וכמה מקומות וכגון בהא דפסחים (קטז:) שאי סומא פטור מלו' הגדה א"י להוציא את בני ביתו ולכאו' אמאי לא יחשב מחויב מכת ערבות וגם שם ביאור הדבר שאין החסרון בסומא שאינו מחויב אלא שילפי' מדרשא דבעבור זה דספור של סומא שא"י לראות מצה ומרור הוא ספור שאינו ראוי לקיום מצות הגדה וממילא לא יחייב מה שאצל השומעין אין חסרון זה ופשוט. (וע"ע לקמן הערה הבאה ובהערות 11 ו-22).

10. ולפמשנ"ת בהערה הקודמת גם כאן יש לישב שאי אין נשים חיבות בבהמ"ז מה"ת אי משום של"ש בארץ כפרש"י או שאינם בכרית ותורה כפי' תוס' הרי יש כאן חסרון בעצם ברכתם שאין כאן ברכה על הארץ ועל ברית ותורה ולא יחייב להו חיובא דערבות ויתישב היטב בזה משה"ק הראשונים על שיטת רש"י שם (מח.) שמחויב דרבנן כגון שאכל כזית יכול להוציא מחויב מדאו' וא"כ אמאי נשים א"י להוציא עי' בגהש"ס שם ובמדרכי במגילה (תשצ"ח) ולהנ"ל איז כאז קו' כמוכז ואם כי בלשונו הגמ' בסוגיא שם יש דוחק רב).

קשיא לן מ"ש מכל המחויב בדבר שיצא יד"ח שאעפ"כ יכול להוציא את חברו מדין ערבות.

ויעזי' בד' החיד"א שם בתשו' וכן בד' בברכ"י (סי' קכ"ד) שנקט שדוקא בהא דיצא מוציא שבאמת נתחייב בחיוב זה עצמו אלא שקדם לחבירו ויצא לפניו רק בזה חשיב מחויב בדבר ולא בענין אחר¹¹ אולם ד' קשים למאד שהרי מב' בתוס' בברכות (מח. :.) ובעוד ראשונים שגם מי שלא אכל כלל ולא נתחייב בבהמ"ז יכול להוציא את חברו בבהמ"ז מן התורה וה"ט שהרי הוא ערב לחבירו ולחיובו וגם הראשונים שנחלקו על דין זה הוא מטעם מסוים שמי שאכל הוא ראוי שיכרך וכמב' שם בר"י וע"ע בהג"א בר"ה (פ"ג סי'

י"ג) שכ' שא' שאינו מתעטף בציצית יכול להוציא את חברו בברכת הציצית וכן בתפילין ע"ש וכ"ה להלכה במשנ"ב (סי' ח' סקי"ד) וה"ט שהרי הוא ערב לחבירו וא"כ הא חזי' בדין זה שא' יכול להוציא את חברו אינו בדוקא בנתחייב ומיהר לצאת יד"ח אלא גם במי שלא נתחייב ודלא כמו שחילק החיד"א ובאמת שגם אין כ"כ טעם לחלוק זה אחר שמב' בראשונים שהטעם למה שיצא מוציא הוא מליאת דערבות וא"כ הדק"ל אמאי בכל הנך דוכתי שנו' לעיל ל"מ להוציא את חברו יד"ח מדין ערבות¹².

ד' אולם הפשוט בזה הוא וכ"ה בתשו' רעק"א (סי' ז') אלא שקיצר בזה דאה"נ כל שערב לחבירו סגי בזה לבד

11. וביאור ד' החיד"א הנ"ל שהיוצא ידי תובתו לא נפקע חיובו מעליו אלא אכתי מחויב הוא אלא שחיובו מתקים בעשיה ובקריאה שעשה מקודם ואין קיום המצוה מפקיע ופוטרי את חיובו אלא שיש כאן את הקיום הנדרש ומה"ט ל"ש חזקת חיוב בספק קרא ק"ש וכדו' שכבר נתחבטו בזה האחרונים עי' רעק"א בתשו' (סי' ז' וכ"ה) ובצל"ח בברכות (כא.) ועוד שאין כאן נדון אי פקע חיובו שנעמידנו על חזקתו אלא אי יש כאן קיום או לא וכיו"ב כ' הקוה"ס (כלל ז' ב') של"ש לר' חזקת חיוב בפרעון חוב אלא רק במחילת חוב שרק מחילה היא הפקעת החיוב ולא הפרעון שהוא קיומו וממוש' של החיוב ופשוט. (ובמ"א נת' שזהו הביאור בד' התוס' בר"ה (טז:) ובכ"מ שאין בעושה מצוה א' ב"פ משום כל תוסף שבאמת גם לאחר שקים שייך לקים שוב מצותו ודלא כמו שמטו בשם הגר"ח וע"ע תוס' פסחים (קטו.) ואכ"מ ושמעתי לתרץ עפ"ז את קושית הרעק"א בר"ה (כט.) אמאי טומטום א"י להוציא טומטום אחר בתקיעת שופר הלא יש כאן ס"ס ספק שמא הוא נקבה ופטור ואת"ל שמא זכר מ"מ אולי חברו גם זכר ושפיר יצא ע"י ולהנ"ל אין הספקות מענין א' דהספק שמא הוא נקבה הוא ספק לפטור ממצות התקיעה והספק שמא יוצא ע"י חברו הוא לא ספק לפטור שגם אי יצא ע"י חברו אין כאן פטור אלא קיום חובתו ומצותו וכל כה"ג י"ל דל"ש בזה ס"ס ודו"ק).

12. ויעזי' בקוב"ש (ח"ב סי' ל') שנקט בד' המרדכי במגילה (תשצ"ח) דתיתי בעי' כדי להוציא חזא שיהא מחויב ועוד שיהא בר חיובא ובשביל התנאי של מחויב יתכן דסגי בחיוב דרבנן לחלק מהשיטות אולם כדי להחשב גם בר חיובא בעי' בר חיובא מדאו' אלא שלזה לא בעי' שיהא מחויב עתה ממש ע"ש שביאר א"ד המרדכי שסומא אף לד' ר"י שפטור מדאו' מכל המצוות מ"מ יכול להוציא אחרים כיון שמחויב מדרכנן

להוציאו יד"ח ולא בעי' תנאי נוסף כדי שיוכל להוציא אלא שבאופנים אלו שנו' לעיל בבן י"ד הקורא לבן ט"ו וכן בתקיעת שופר דנשים לאנשים וכיו"ב באמת לא רמי על אותו שאינו מחויב חיובא דערבות וכפי שנבאר ולהכי ל"ה מחויב בדבר וא"י להוציא את חברו. וביאור הדברים הוא דאין חיוב ערבות ¹²³⁴⁵⁶⁷חיוב העומד לעצמו ואין כאן ענין ומצוה בפ"ע שגדרה להיות ערב לחבירו אלא שחיוב הערבות הוא מתביעת המצוה עצמה שכל מצוה ומצוה שהיא דורשת ומחיבת אותו לדאוג לקיומה ע"י כך היא מחיבת ותובעת אותו לדאוג לקיומה במה שנוגע לאחרים וכדוגמא מצות בהמ"ז כשם שהוא אחראי לקיומה וכאשר יאכל הוא עצמו יצטרך לברך כך גם כאשר חבירו יאכל ונדרש כאן שתהא בהמ"ז על אכילתו הרי הוא אחראי גם לכך ולכך יוכל להוציא את חברו שהרי הוא מחויב לדאוג לברכתו וכן כל כיו"ב וכל ענין

הערבות הוא הרחבה של חיובו ואחריותו כלפי המצוות ואין כאן דין ומצוה נוספת וראיה ברורה לדבר מד' הגמ' בסוטה (מז:): ע"ש דאמרי' דהא דאין המים בודקין את אשתו כשאנו מנוקה מעון הוא אף אם בניו ובנותיו אינן מנוקין וע"ש בתוס' רא"ש שהינו באופן שידוע בהם ואינו מוחה והינו שמחמת ערבותו עליהם שבידו למחות בהם ואינו מוחה להכי נחשב אינו מנוקה מעון ואי נימא דדין זה של ערבות הוא ענין לעצמו נמצא שאין בידו עבירת זנות ועריות אלא שקעבר על דין הערבות ואמאי יחשב כאינו מנוקה בעון ומ"ש מהעובר על שאר עבירות שחשיב מנוקה מעון כמב' ברמב"ם (פ"ב מסוטה) ובע"כ שחיוב זה של ערבות הוא כמשנ"ת בד' שהוא מחיוב המצוה עצמה ולכן יחשב שיש בידו עון עריות שעשו בניו ובנותיו כאשר הוא אחראי עליהם ופשוט¹³. ומעתה הרי פשוט הוא שמי שהוא גופא אינו מצווה במצוה זו

עכ"פ וגם הרי שיש שיתפקח והו"ל בר חיובא גם מדא' עכת"ד הקוב"ש וביאור הדברים הוא שכמו שמצינו שמי שאינו בתורת תפילין א"י לכתוב לשמה תפילין ולד' ר"ת בגיטין (מה:): הוא כלל בכל המצוות וה"ט שמי שאין לו שיכות לד"ז א"י להגדיר את הדבר כעומד למצותו אף אי זו תהא כונתו כעשיתו וה"נ בענינו מי שאינו בר חיובא בד"ז לא יוכל ליחד את מעשהו שיהא לשם מצות חבירו אלא שלזה לא בעי' מחויב בבפעל וסגי כבר חיובא אולם גם בזה לא סגי ובעי' שבבפעל יהא נדרש לעשות ד"ז ואם בבפעל אינו נדרש לזה והוא פטור מכך אין על מעשהו תורת מעשה מצוה אלא שלזה סגי חיוב כל רהו וגם חיוב דדרכנן מהני לכך דמ"מ מצווה הוא לעשות מעשה זה. ועפ"ז י"ל גם בענינו דתיתי בעי' חדא שיהא מחויב בבפעל מכת ערבות אולם זה מהני רק לו' שהוא מצווה במעשהו זה ואין מעשהו עשיית חולין גרידא אולם בעי' גם שיהא בר חיובא בחיוב זה כי מי שאין לו שיכות לדבר זה ולמצוה זו אין בכוחו להגדיר את מעשהו כמעשה שיעורו למצוה ולהכי בעי' מלבד דין הערבות תנאי נוסף שיהא בתורת חיוב ומצוה זו ולהכי ל"י להוציא נשים בתקיעת שופר ובבהמ"ז וכן בן י"ד את בן הט"ו ומיושב מה שנתקשנו בו.

13. ועי' בשעורי הגר"ב בתחלתם מש"כ הגר"ב זצ"ל בענין הערבות ואולי כונתו למשנ"ת.

בתקיעת שופר ובבהמ"ז וכן בבן י"ד הבא להוציא בן ט"ו שאינם אחראים לחיובם של חברים וממילא א"י להוציאם ומשא"כ במי שיצא יד"ח או המברך בהמ"ז כשלא אכל ומברך ברכת ציצית להוציא חבירו אף שאיני מתעטף עתה שבהנו כיון שבני חיובא נהו במצוה זו אף שלע"ע אינם צריכים לברך לעצמם שהרי לא אכלו ולא נתעטפו מ"מ כיון שהם בני חיוב במצוה זו הרי הם אחראים וערבים לחיוב חברים ויכולים להוציא ופשוט.

ה] ע"כ נת' בד' פשוטם של דברים אולם העומד כנגדנו המה ד' רבותינו האחרונים שאף גברא שבר חיובא במצוה זו מ"מ א"י להוציא את חבירו אם אינו מחויב כעת והוא בד' הרעק"א בגליון השו"ע (סי' רס"ז) שנסתפק אי מי שלא קבל עדין את השבת יכול להוציא את חבירו שכבר

או אחרת גם מדין ערבות לחבירו לא יהא מחויב שרק מצוה המחייבת אותו במה שנוגע לו עצמו הרי היא מחייבת אותו גם כלפי חבירו שזהו גדר הלכה זו של ערבות וכמש"נ והרי כזה ממש מצינו בדין של לפני עור שגם בו יסדו רבותינו שאינו שם אסור בפ"ע אלא שהוא מתביעת כל אסור ואסור שכשם שהוא מחויב לא לעבור עליו בעצמו ^[אמר החכם] כן הוא מחויב לא לסובב עבירתו ע"י אחרים ולכן ד' האמונת שמואל שמי שאין מחויב בדבר בעצמו גם אינו מוזהר להכשיל את חבירו בזה¹⁴ וכבר נו"נ האחרונים בד' ע"י אחיעזר (ח"ג פ"א) ועוד והן הן הדברים במה שנוגע לערבות¹⁵ לפי מה שהוכחנו שזהו גדרה¹⁶ וא"כ הרי נתישבו כל הנך דוכתי שהבאנו בד' שמי שלא בר חיובא אינו ערב לחבירו בחיוב זה וממילא א"י להוציאן וזה ^{אח"ח 1234567} יהא הביאור בנשים

14. וסברא זו כבר מצינו בד' רבותינו הראשונים ביבמות (פד:) ע"ש שר"ל דלס"ד שאין הנשים הפסולות לכהונה מוזהרות מלהנשא לכהנים גם משום לפני עור לא יעברו ע"ש.

15. ויעוי' בסוטה (לז:) שנחלקו שם אי יש גם ערבות לערבות ואם הינו נוקטים שמצות הערבות היא מצוה לעצמו כמו כל המצוות אמאי לא יהא מחויב בערבות גם כלפיה כמו שערב לכל המצוות של חבירו אולם לד' א"ש כמובן וכע"ז י"ל במה שמוכח מד' התוס' בע"ז (טו:) שאין אסור לפני"ע במה שמכשיל את חבירו באסור לפני"ע (אלא שמ"מ לפני דלפני נאסר בישראל מחמת ישראל הראשון ועי' ברא"ש בפסחים שני' שהוא רק מחמת הדין של לאפרושי מאסורא ולא מאסור לפני"ע) וכבר תמהו בזה דאמאי לא יהא כאן אסור שהרי מכשילו באסור זה של לפני"ע ומ"ש משאר אסורים אולם אי נימא שאין הדין של לפני"ע אסור עומד לעצמו וכמש"נ א"ש היטב ודו"ק.

16. ויש כאן לכאור' הערה שאי יסוד הערבות נגזר מתביעת המצוה עצמה מדוע לא נתחייב בערבות גם עבור מצוות של אינן בני ברית ואמאי רק כל ישראל ערבים זל"ז ומ"ש מלפנ"ע שאנו אחראים באמת גם על אסוריהם של העכו"ם אם רק נחשב בני חיובא באסורים אלו ולמה לא נימא כן בדין הערבות וי"ל בזה בכמה אנפי ואכ"מ.

קבל עליו את השבת בקדוש האם דמי לבן י"ד שא"י להוציא את בן ט"ו או שכיון שבידו לקבל שבת ולהיות כחבירו יכול להוציאו כבר עתה¹⁷ ולכאור' הא באופן זה חשיב בר חיובא במצוה זו אלא שלע"ע אכתי לא נתחייב שעדין לא באה השבת עליו ובאופן זה לכאור' הרי הוא ערב לחבירו ומדוע א"י להוציאו ול"ד לבן י"ד ובן ט"ו ששם יש מקום לו' דתרי חיובי נינהו ובן י"ד ל"ש בחיובא דבן ט"ו אולם לגבי קדוש בשבת הרי ודאי ל"ש לו' כן ואעפ"כ הרעק"א נטה לו' של"י להוציא את חבירו וכן ילה"ק בד' הפר"ח המפורסמים (סי' תפ"ט) לגבי ספירת העומר ^{אוצר החכמה} ¹²³⁴⁵⁶⁷ שמי ששכח ולא ספר יום א' א"י להוציא את חבירו בברכת ספירת העומר שחשיב לא מחויב בדבר לשיטות שא"י לספור עוד ודימה זה לבן י"ד הבא להוציא בן ט"ו ולכאור' הא באופן זה נהי שנוכל אולי להסכים שאינו מחויב כעת לספור שהרי חיסר יום א'¹⁸ מ"מ ודאי בר חיובא הוא במצוה זו ומדוע לא יערב לחבירו ויוכל להוציאו ומ"ש מבהמ"ז וברכת ציצית שיכול להוציאו. **אולם** נ' שהדברים מתישבים היטב לפמש"כ והוא שס"ל לרעק"א

והפר"ח דלא סגי במה שהוי בר חיובא כדי להיות ערב לחבירו אלא בעי' שיהא מחויב עתה דכיון דענין הערבות הוא כמי שבארנו שהוא הרחבה של חיובו עצמו שכשם שהוא אחראי למצוה זו במה שנוגע אליו כן הוא גם ערב ואחראי למצוה זו במה שנוגע לחבירו להכי בעי' שגם כעת עתה יהא אחראי למצותו הוא וממילא יתערב גם לחבירו במצוה זו והא דיכול (מעיקר הדין) להוציא את חבירו בבהמ"ז אף שלא אכל וכן בברכת ציצית דכותיה ה"ט שאף שאין הוא מחויב בפעל לברך שהרי לא אכל ולא נתעטף מ"מ כיון שחיוב הברכה מזומן כל רגע ורגע שהרי אם יתעטף עתה יתחייב בציצית ובברכתה ואם יאכל יהא מוטל עליו לברך בהמ"ז א"כ הגם דאכתי חסרה הפעולה המחייבת מ"מ הוא מחויב במצות הברכה לשכשיאכל ויתעטף וזה גם דינו עכשיו שהוא אחראי לדין זה של ברכת המזון והטלית לכשיבא המאורע המחייבו ולהכי שפיר נעשה גם ערב ואחראי בעד חבירו ול"ד למה שדנו הרעק"א והפר"ח במקדש קודם שקיבל שבת ובברכת ספירת העומר למי שחיסר יום א' בספירתו ששם כיון שהמצוה כלפיו היא מחוסרת

17. ולפמש"כ לעיל (הערה 9) א"ש היטב דין זה של הרעק"א שאף אי יחשב כמחויב מ"מ מתנאי הקדוש שתהא האמירה וזכירת הדברים בשבת ובלא זה לא יחשב כקדוש וכמש"כ לבאר בקריאת המגילה כשלא נעשתה בפורים אלא שא"י ספקו של הרעק"א שא"כ ל"מ מידי הסברא שבידו לקבל שבת.

18. והינו שס"ל להפר"ח דמחמת שחיסר יום א' ושוב א"י לקים מצות ספירת העומר הו"ל אנוס שאינו מחויב בדבר וכבר האריכו האחרונים טובא אי אנוס ל"ח מחויב או שרק פטור מעונשין ועי' בקובץ הערות (ס' מ"ח) שרצה להוכיח מד' הפוסקים שמי שאנוס ל"ח מחויב וא"י להוציא את חבירו ע"ש מש"כ בענין חרש בקריאת המגילה ומה שדחה שם.

זמן ול"ש שיתחייב בה עתה בשום אופן אין היא קימת בפניו ברגע זה ואין הוא אחראי עליה כלל אלא שלעת שיגיע זמנה יתחייב בה¹⁹ ולהכי כשם שאין הוא אחראי למצותו כן אין הוא אחראי למצות חבריו²⁰ שהרי כל הך דינא דערבות ענינו הוא שכשם שהוא אחראי למצותו כך הוא אחראי למצות חבריו וכמו שבארנו ולכן ס"ל לרבותינו שלא יהא מחויב בעבור חבריו באופנים אלו ול"י להוציאן יד"ח ונמצא שאדרבה דוקא לפ"ד א"ש ד' היטב בסברתם וטעמם ודו"ק²¹.

ו] העולה מד' דכל מאי דבעי' כדי להוציא לחבירו הוא רק ד"ז שיהא ערב עבורו אלא שערכותו לחבירו מתלא

19. ואמנם בכ"מ מצינו שמחוסר זמן עדיף טפי ממחוסר מעשה וכמו בדשלב"ל שמחוסר זמן ל"ח דשלב"ל אף שבמחוסר מעשה יש חסרון זה ע' כתובות (נט:) ובמל"מ וכן לגבי תולמ"ה שנקט המנ"ח שאין חסרון במחוסר זמן אולם לעניננו דוקא מחוסר זמן גרע שכלפי זמן זה שהוא נמצא בו כעת המצוה מופקעת ממנו ואין הוא אחראי עליה.

אח"ח 1234567

20. ובכ"מ מצינו שאסור ומצוה קודם זמנם אינם עומדים בפנינו ואיננו אחראים עליהם ומשא"כ באסורים ומצוות ששייכים בכל עת אן מכניס א"ע לאונס שבאסורין התלויין בזמן נחלקו הראשונים אי יש אסור להכניס א"ע לאונס וכידוע ואלו באסורים אחרים בפשטות מוכח מסוגיא דשבועות (יח.) במשמש בשעת וסתה שלכו"ע אסור להכניס א"ע לזה ואף יתחייב בכך. ב] דברי הרב אב"ד המוכא בראשונים ביבמות (לג.) ובקידושין (עז:) לגבי אאחע"א שחשיב שחל אסור נבילה גם כלפי נבלה שלא נמצאת עדין בעולם משא"כ באסור יוה"כ קודם דמטא זמניה אין כאן כלל אסור כלפיו והינו כנ"ל ג] בחי' הר"ן בב"מ (צ.) מבו' שאין ללמוד ממה שאסור לו' לגוי שיחוסם שור בדישו אף אם או' כן קודם הדישה שה"ה גם לאו' בע"ש שיעשה מלאכה בשבת דשאני שבת שלפנ"כ לא מטא זמניה כלל והיינו שאז יש מקום לו' דאין הוא אחראי כלל על המחר ד] האחרונים דנו אי יכול לברך על המצוה סמוך לזמנה ומיד לעשות כשמגיע זמנה או שמא א"י לו' וצונו קודם הזמן וכגון במברך על נטילת לולב סמוך לעלות השחר ומיד נוטל כשמגיע הזמן ואלו במצוות שזמנם בכל עת לכאו' יכול לברך אף שמחוסר המעשה המחייב וכמו בטלית שאנו מברכים קודם ההתעטפות ועי' גלין מהרש"א ביו"ד (סי' י"ט) אי אפשר לברך על הכסוי קודם השחיטה המחייבת וי"ל. וידועים ד' הרבה מרבתינו שנקטו שבמצוות שטרם הגיע זמנם אין מוטל על האדם לדאוג לכך שיוכל לקיים עי' מנח"ח (מצ' ד') ואו"ש (ק"פ פ"א הי"א) ונ"א (כלל ס"ח) וע"ע כתבי הקה"י החדשים בשבת (כג.) והדברים ידועים ובכ"ז הביאור כנ"ל שקודם הזמן המצוה מופקעת מאיתנו ואין אנו אחראים עליה לע"ע.

21. ועי' בשלטי גבורים (ר"ה כט.) שאין אדם יכול להוציא את חבריו בברכת מילה ופדיון הבן ול"ת מחויב בדבר ולכאו' מ"ש מבהמ"ז וברכת ציצית ולד' מיושב היטב שגם בזה יש חסרון זמן והוא מופקע כעת ממצוות אלו של מילה ופדיון הבן ויתכן עוד יותר שלא סגי כדי להתחייב במה שהמצוה אינה מחוסרת זמן אלא שבעי' שגם תהא המצוה מסורה בידו להתחייב בה וכמו בבהמ"ז וציצית שבידו לאכול ולהתעטף עתה ולהתחייב בהם ורק אז חשיב שהמצוה קימת בפניו והוא אחראי עליה וממילא נעשה ערב לחבירו ומשא"כ במילה ופדיון אף אי לא היה בהם חסרון זמן ואלו יולד לו בן עתה יוכל למולו ולפדותו מ"מ הרי

את כל העולם בקיומה היא זאת המחייבת גם את בני מחוזה אלא שלכל העולם אין מצוה זו מחייבת אלא בברכת בפה"ג בלבד בקדוש היום ואלו את בני מחוזה מחמת מנהגם הרי היא מחייבת גם בברכת הקדוש²² וא"כ אם נבוא לדעת האם יוכל רב אשי להוציאם בקדוש זה והאם יערב עבורם הרי לפמש"נ בכלל דערבות כל שאני אחראי על מצוה זו גם עתה במה שנוגע לי הרי אני אחראי וערב על חברי וכיון שאותה מצות קדוש המוטלת על רב אשי לפי מנהגו היא המחייבתם בקדושם שלהם א"כ שפיר נעשה רב אשי ערב כלפיהם ויחשב למחויב בדבר ואין זה דומה לבן י"ד המוציא לבן ט"ו וכן לא למי שלא קבל שבת המוציא מי שקבל עליו שבת ששם הרי אין עתה מוטלת עליו מצוה זו דקריאת המגילה וקדוש השבת ולכן לא יערב לחבירו וכמשנ"ת לעיל ומשא"כ בהא דבני מחוזה שהוא אחראי בעד מצוה זו גם ברגע זה שבא להוציאם ושפיר בכוחו לקדש להם כמנהגם וגם

תלי בחיובו הוא דרך מצוה שהוא נתבע ואחראי עליה הוא גם אחראי לקיומה ע"י חבירו וממילא יוכל להוציאו ומעתה אם נבוא לדון בהא דפסחים שהז' בתחלת ד' בהא דרב אשי בא להוציא את בני מחוזה בברכת קדוש אף שלא היה זה מנהגו ולכאור' הא דמי לבן י"ד שא"י להוציא את בן ט"ו חבירו אולם להנ"ל נוכל לחלק והוא שלא היה מנהג זה של בני מחוזה מנהג העומד לעצמו כמו מנהג ערבה ושאר מנהגות אלא שבאשר יש ביום השבת מצות קדוש המחייבת לכולם בעוד שמנהג העולם היה לקיים מצוה זו ע"י ברכת בפה"ג בלבד ביום ורק כלילה קימו ענין זה של קדוש ע"י ברכת הקדוש נהגו בני מחוזה לקיים מצוה זו גם בבקר ע"י ברכת קדוש וכיון שנהגו בזה הרי הם מחויבים בכך כמו בכל המנהגות וכמב' ברמב"ם בהקדמתו ובחי' הגרי"ז (הל' ברכות) וא"כ אין חיובם נחשב כחיוב חדש השיך רק כלפיהם ורק הם מחויבים בו אלא שאותה מצות קדוש המחייבת

אח"י 1234567

אוצר החכמה

אין זה בידו להתחייב במצוות אלו וכל עוד לא נולד לו בנו אין הוא מחויב כלל וגם לא מתחייב עבור חבירו כפשנ"ת ועי' אבנ"ז שביאר א"ד הגמ' במו"ק (יד:) שמצות שמחה חשיבא מצוה דרבים משא"כ אבלות ולכן דחי השמחה לאבלות אע"פ שאין כאן בטול שמחה דרכים אלא דיחיד וביאר האבנ"ז דכלפי מצות שמחה כולם ערבים בעדו ובטול שמחתו הוא בטול מצות כולם משא"כ באבלות והינו שכלפי מצות האבלות אין שאר האנשים ערבים בעדו וה"ט כמשנ"ת שאין מצוה זו תלויה בידם להתחייב בה ולהכי אינם אחראים עליה עתה ולא ערבים לאחיהם האבל ואין כאן אלא בטול חיובו אם תדחה האבלות.

22. ונוכל לו' בב' אופנים מהו גדר המנהג של בני מחוזה (לס"ד דר"א) או שהוא נגזר מקדוש הלילה והינו שכמו שחיוב הקדוש של הלילה לכו"ע נעשה עם ברכת מקדש נהגו בני מחוזה לעשותו פעמים פעם כלילה ופעם ביום או שקדוש היום שלכו"ע הוא בברכת בפה"ג ע"ז בא מנהגם לקימו גם ע"י ברכת קדוש ואין שיהא לפי ב' האופנים שפיר חשיב ר"א מחויב שהרי הוא מחויב בקדוש הלילה (ואף ביום חשיב שפיר מחויב בזה שהרי אי לא קידש כלילה הולך ומקדש כל היום כולו) וגם בקדוש היום כפי מנהגו ופשוט.

אין כאן משום ברכה לבטלה שהרי זהו חיובו ודינו מתמת חיובא דערבות ואלו היה מנהג זה של בני מחוזא מנהג העומד לעצמו ודאי שלא היה רב אשי ערב לכך שהרי אין הוא אחראי על מצוה ומנהג זה כלל לעצמו וממילא גם אינו ערב לחבירו אלא שלפי שאין כאן מנהג בפ"ע וכל מנהגם נגזר מתביעת מצות קדוש המשותפת לכל עם ישראל שפיר יערב עבורם עפ"י הכללים שנת' בד' ונתישבה קושית החיד"א מ"ש מכל מי שאינו מחויב שא"י להוציא את חבירו ודו"ק²³.

ומעין דוגמא לדבר הם ד' הבה"ל (קפ"ו ס"א) שכ' דלצד שנשים חיבות בבהמ"ז מה"ת ויכולות להוציא אנשים בברכתן הינו אף שאינן מחויבות לו' ברית ותורה והרי האנשים מחויבים בהזכרת ברית ותורה לעכובא וכנפסק בשו"ע (קפ"ז ס"ג) מ"מ אם יאמרו הנשים ברית ותורה בברכתן שפיר יכולות להוציא בזה את האנשים ע"ש

ולכאור' תמוה דהרי בזה אין הנשים מחויבות והדר הו"ל כמי שאינו מחויב בדבר שא"י להוציא את חבירו ובאמת שהרעק"א (ברכות כ:) נקט בד' הג"א במגילה (פ"ק סי' ד') שגם לצד דנשים בבהמ"ז מדאו' ויכולות להוציא את האנשים מ"מ ברית ותורה יאמרו האנשים בעצמם ע"ש אולם הפשוט בד' הבה"ל דכיון דעצם מצות בהמ"ז הרי הנשים מחויבים בה ומה שהאנשים מחויבים בברית ותורה אין זה עוד מצוה וחיוב בפ"ע אלא אותה מצות בהמ"ז המחייבת את הנשים בברכה ללא ברית ותורה היא היא שמחייבת את האנשים בברכה עם ברית ותורה ובאופן זה שפיר נעשו הנשים ערבות בעד האנשים גם לפרט זה של ברית ותורה שכל מצוה המוטלת עליהם הרי הם אחראים עליה במה שהיא מחייבת ונוגעת לאחרים והרי כלפי אחרים המצוה מחייבתם גם בברית ותורה ולהכי יהו ערבות גם לכך וכע"ז הוא בענינו שאותה מצות קדוש

23. ומצינו לכאור' סברא זו שיש מנהגים העומדים לעצמם ויש מנהגים שהם נגזרים ומסתעפים ממצוה אחרת וישתנה דינם מתמת כן בשיטת הרמב"ם ודעמיה שאין מברכים על מנהגות ולכן לא מברכין על קריאת ההלל דר"ח ומ"מ ביו"ט שני שגם הוא מנהג בעלמא מברכים בין ברכת הקדוש ובין ברכת המצוות במצה וכיו"ב וכבר נתק' בזה התוס' בסוכה (מד:) וע"ש בר"ן ומכח זה הוכיחו שיטתם וידועים בזה ד' הגרי"ז (הל' ברכות) מש"כ לבאר ולפז"ר החלוק הוא ע"ד שכ' שמנהג אמירת ההלל וכן מנהג ערבה הרי הוא מנהג לעצמו וס"ל לרמב"ם שאינו טעון ברכה אולם ביו"ט שני ומצוותיו יסוד התביעה המחייבת את הנוהגים כן היא המצוה האמורה בתורה של יו"ט ראשון הוא וכל המצוות שנא' בו וענינו של המנהג הוא שמצווה זו דיו"ט ראשון תחייב אותנו הנוהגים כן לעשות גם יו"ט שני שמא יחזור דבר לקולו ותתחלל מצות היו"ט האמורה בתורה ואין זה טעם בעלמא למנהג זה של יו"ט שני אלא שזהו גדרו ותוכנו להרחיב את תביעת מצות יו"ט לחייב גם את נהוג היו"ט ב' ואשר ע"כ בזה ס"ל לרמב"ם דשפיר יש לברך על כך שהרי הכל הוא צורך וקיום מצות היו"ט הראשון שעליה בודאי שייך לברך וכעין שנת' בדברינו בפנים ויתכן שזוהי גם כונת הגרי"ז בביאורו אם כי באו דבריו סתומים קצת.

המחיבת את רב אשי היא מחיבת את בני מחוזה בקדושם הם כפי מנהגם ולהכי שפיר יהא ערב רב אשי ע"כ ויוכל להוציאם וכמשנ"ת.^{24 25}

[אוצר החכמה]

ז] נחזור למה שפתחנו בו את ד' במה שיש להסתפק אי יכול מי שאין מנהגו להפטיר במנחה דת"צ להוציא את חבירו הנוהג כן וכן בקריאת המגילות כשיר השירים וכיו"ב שנחלקו המנהגים בכך ומתחילה סברנו לדמות דבר זה לסוגית הגמ' בפסחים הנ"ל ועפ"ד הרשב"ם והחיד"א הנז' לעיל אולם להאמור הרי עלינו לדעת האם מנהגים אלו הם מנהגים העומדים לעצמם ומי שאינו נוהג בהם הוא מופקע ממנהג ומצוה זו שאצל חבירו ואם כך

[אוצר החכמה]

הוא הרי שדמי לכן י"ד הבא להוציא בן ט"ו שא"י להוציאו או דלמא אין המנהג דבר לעצמו אלא שהוא בא כקיום והרחבה של מצוה אחרת הנוהגת אצל כולם וממילא דמי להא דפסחים בקדוש דבני מחוזה וכפי שבארנו ולפ"ר נ' שחלוקים בזה ב' הנדונים שעליהם סובבים דברינו שבנדון הב' במנהג קריאת המגילות הרי לכאור' ודאי שמנהג זה הוא מנהג העומד לעצמו וממילא אלו שאינם נוהגים בו אינם אחראים וערבים עליו וא"י להוציא את זולתם וככלל דכל שאינו מחויב אולם במנהג ההפטרה במנחה דת"צ יש מקום יותר לו' דאינו מנהג בפ"ע אלא שיש כאן מצוה ותקנה המוסכמת על כולם לקרוא

24. והנה במה שדן החיד"א בברכת ההלל לפי הכלל שכללנו שהמודד הוא האם המצוה והמנהג שעליו אנו דנים אם אפשר להוציא א"ל תלוי אי הוי דבר העומד לעצמו א"ל לכאור' יהא הדין נותן שיהא אפשר להוציא דבין אי נימא דענין ברכת המצוות הוא הלכה בקיום המצוה והברכה היא חלק מהמצווה וכמו שהוכיחו רבותינו מכ"מ הרי מי שמחויב ונוהג בהלל עצמו שפיר יהא אחראי וערב גם על ברכתו ובין אי נימא שהברכה היא דבר נפרד מהמצוה אלא שהמצוה היא המחייבת בברכה מ"מ מנהג זה של ברכת ההלל נגזר ומסתעף מהדין הכללי שכל מצוה טעונה ברכה וכיון שבדין זה כולם בני חיובא ממילא גם הנוהגים שהלל לא נכלל בדין זה כיון שהוא רק מנהגא מ"מ יהו ערבים לחבריהם הנוהגים שגם ההלל הוא בכל דין זה של ברכת המצוות ופשוט אלא שמטעם אחר יש לפקפק שבנושא זה אין כאן חלוק מנהגים גרידא אלא מחלוקת בהלכה ובזה יתכן ששאני וכמו שהערנו כבר לעיל (הערה 2) וע"ע לקמן (הערה 22).

25. והנה במגילה (כד.) מבו' לדעת ר"י דמי שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע והינו שא"י להוציא בברכת יוצר אור שהרי אינו מחויב בה ולכאור' אף שאינו מחויב בברכת יוצר גופא מ"מ הרי הוא מחויב בק"ש וברכותיה וכן בתפלה וברכת יוצר לפו"ר אינה דבר לעצמה אלא שהינה מפרטי חיוב תפלה וק"ש וכיון שבגוף הק"ש והתפלה הרי הוא מחויב למה לא יתחייב מדין ערבות להיות אחראי על ברכת יוצר דחבירו וכמו שייסדנו שכל שהמצוה מסתעפת מחיוב אחר שהוא שיק' בו הרי הוא ערב גם ע"כ אולם נ' דלק"מ שאין התסרון כמי שלא ראה מאורות מחמת שאינו מחויב אלא שחסר כאן בעצם ברכתו כיון של"ש לענין זה וטובה זו של ראית המאורות ולא יהני כאז חיוב ערבות כדי שיוכל להוציא וכעין שכ' לעיל (הערה 9) ופשוט.

בענינו של יום אלא שהנוהגים שלא להפטיר כלפיהם קיום ד"ז הוא ע"י קריאת התורה בלבד וכך הם מחויבים ונדרשים לקימו ואלו הנוהגים להפטיר ענין מנהגם הוא לקים תקנה וענין זה של קריאה בענינו של יום גם ע"י ההפטרה והרי הם מחויבים בכך מחמת מנהגם וא"כ הא דמי ממש לעובדא דבני מחזא ושפיר יכול גם מי שאין מנהגו כהפטרה זו להוציאו יד"ח שהרי הוא אחראי לקיום הדין של קריאה בענין היום וממילא הרי הוא אחראי לדין זה גם במה שנוגע לחבירו הנדרש גם להפטיר לצורך קיום דין זה ופשוט^{26 27}.

והנה היה מקום לפקפק על כל עיקר יסודנו בספקות אלו האם חשיב מחויב בדבר או לא שהרי קי"ל שקטן

26. ועי' לעיל (הערה 2) מה שהבאנו לדון האם יכול בן ספרד לברך ז' ברכות שלא בבית החתן להוציא את בני אשכנז הנוהגים כן ולפי הכלל שכללנו לכאור' נ' שכיון שאם היה אותו א' מזדמן לסעודה בבית החתן היה מחויב בז' ברכות א"כ מצוה זו חשיבא שקימת בפניו והוא אחראי עליה וממילא אחראי גם על מצותו של חבירו לפי מנהגו שמברך אותה שלא בבית החתן אלא שגם בזה יש לדון כמו שהערנו לעיל הערה 22 שאין כאן רק חלוק מנהגים גרידא אלא מחלוקת בהלכה ובזה יש מקום להסתפק האם כיון שלשיטתו של בן ספרד הנוקט כהסוברים שא"צ ז' ברכות אלא בבית החתן הרי גם חבירו אינם זקוקים לכך ואינו אחראי עליהם וברכתם או שמא כיון שגם הוא מודה לכך שהם נוקטים כשיטות האחרות ועליהם לעשות כסברתם וזוהי ההנהגה המוטלת עליהם בפעל אולי גם ע"ז מתחייב מדין ערבות ויוכל לברך עבורם ולהוציאם וצ"ע. והנה לגבי לפנ"ע ידועה שיטת הריטב"א בסוכה שמי שסבור כשיטה א' שלפיה הרבר מותר וחבירו סבור שהדבר אסור אינו מוזהר מלהכשילו אם חבירו יודע מכך וביארו א"ד שכיון שלפנ"ע ענינו הוא הרחבה של האסור עצמו שהוא מחויב בו וכמשנ"ת לעיל להכי כיון שלשיטתו אין בזה אסור אינו מוזהר מלהכשיל את חבירו (ורק מבלי ידיעתו יש כאן משום משיא עיצה דעה שהרי הוא עוד בדבר שא"י שזה אסור לפי שיטתו) ולכאור' אמאי לא יתחייב מלהמנע מלהכשילו מדין ערבות ומוכח לכאור' שגם מדין ערבות אין הוא מחויב באופן זה שלשיטתו אין כאן מצוה ואסור אף שחבירו סבור אחרת ועליו לנהוג כשיטתו וה"נ בענינו לא יהא ערב לחיוב הז' ברכות שלשיטתו לא נא' שלא בבית החתן ותדוש גדול מצינו בד' הרב פעלים (יו"ד ח"א ל"ב) שאשה ששקרה באמרה שהיא טמאה ושויה נפשה תתיכא דאסורא לבעלה ולעולם אף שהיא יודעת שהיא טהורה חיבת לטבול וא"י לשקר ולו' סתם שטבלה שהרי היא אסורה לעלמא מדין שאחד"א וע"ע בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ק"כ) שכ' שבאופן זה יכולה לברך על טבילתה ולכאור' הוא תמוה שהרי לשיטתה היא טהורה מכבר והרי אין דין שאחד"א אוסר אותה אם היא טהורה ובינה לבין עצמה הרי היא מותרת אם היא יודעת ששקרה וכמב' בפ"ת ולכאור' הביאור בזה שכיון שעל האחרים להאמין לדבריה ומוטל עליהם להתנהג עמה כטמאה שוב גם היא אחראית ע"כ והיא מחויבת לטבול בשבילם וממילא צריכה גם לברך וזה גיחא לכאור' רק אי נימא דהאחריות המוטלת מדין ערבות נא' גם באופן שלשיטתו חבירו טועה כיון שמ"מ זהו דינו והנהגתו בפעל וצ"ע בכ"ז.

27. ויעוי' בהלק"ט (ח"א סי' ד') שדן בבן א"י הנמצא בחו"ל ביו"ט ב' אי יכול לעלות לתורה ולברך והוא מפקפק בזה מחמת שלא הרי מחויב בדבר וכמו בבו י"ד להוציא את בו ט"ו אלא שכ' שם שביום ב'

כיו"ב בט"ז (תרפ"ה סק"ב)²⁸ וא"כ ה"ה לכאו' בהפטרה לא חמיר מקריאת התורה ולא בעי' כלל מי שמחויב בדבר כדי שיוכל להוציא וא"כ אין כאן מקום לדון כלל בכל מה שהארכנו בכלל דכל המחויב. אולם נ' דאף אי נימא דלענין השומעים לצאת יד"ח לא בעי' שיהא הקורא מחויב בדבר מ"מ אי לא יחשב מחויב בדבר ברכתו תהא לבטלה שהרי אין הוא מחויב בכך והרי הוא נושא שם שמים לשוא אף שהשומעים יכולים לצאת גם ממנו²⁹ ורק אי נימא

עולה למנין שבעה וכן אשה לולא כבוד הצבור כמב' במגילה (כג.) והרי אינן מחויבים בדבר והיאך יכולים להוציא ובתוס' בעירובין (קו:) ר"ל דמידי דרבנן לא בעי' בר חיובא להוציא ומהני גם רשות להוציא את המחויב וכ"ה בתוס' בר"ה (לג.) ועי' ברא"ש בברכות (פ"ז סי' כ') שתי' באופן אחר דס"ת לשמיעה קאי ע"ש וביאור ד' לכאו' שקריאת ס"ת היא לא מדין שומע כעונה אלא שכל מצותה היא השמיעה ולהכי לא בעי' מחויב בדבר כדי להוציא ועי'

אוצר החכמה

וה' שאף לדידו יש קה"ת אף שקורא בפרשה אחרת לא אכפת לן ע"ש ולכאו' הוא תואם לד' דביום שלא קים אצלו קה"ת גם לא נעשה ערב לחבירו ומשא"כ ביום שגם אצלו קימת קה"ת והוא מחויב בה הרי הוא אחראי וערב על חבירו ג"כ לקים את קה"ת כמנהגו לקרוא בעניני המועד (ויש עוד לדון כזה ואכ"מ) וע"ע בענין זה בשבו"י (ח"א סי' מ') ובשאלת יעבץ (ח"א קס"ח) ובשו"ת דבר שמואל (סי' שכ"ד) ובברכ"י (סי' קכ"ד).

28. אם כי שאין הדברים פשוטים שהרי מצינו שגם בחיובים של שמיעה בעי' שהמשמיע יהא מחויב בדבר וכמו בחקיעת שופר דלהרמב"ם המצוה רק בשמיעה וכמב' בהלכותיו ותשובותיו ואעפ"כ בעי' שהתקע יהא מחויב בדבר וכבר דנו האחרונים בטעמא דמילתא וכן נשים במצות מגילה דלבה"ג חיבות רק בשמיעה ואעפ"כ משמע מד' התוספ' שרק נשים מוציאות נשים שגם הם מחויבות כמותם ולא קטנים וכיו"ב שאין הם מחויבים כלל.

29. ול"ד לנשים וקטנים שגם מברכים אף שאינם מחויבים שהרי אף שפטורים מ"מ הלא קטן יכול לברך מדין חנוך ואשה יכולה לברך שכן גם בכל המצוות שפטורה יש לה קיום מצוה וזהו מש"כ הרא"ש שם שיכולים לברך כיון שלא אומרים וצונו והינו שאף לשיטות שבעלמא אין נשים יכולות לברך על מצוות שהז"ג מ"מ ה"ד התם שאו' וצונו וכמש"כ הרא"ש בקדושין משא"כ בברכת התורה של"א וצונו ומ"מ כ"ז רק משום שיש כאן קיום מצוה בקריאתם אף שפטורים כמשנ"ת משא"כ בנדו"ד במי שאין מנהגו כן לדידו אין כאן קיום מצוה כלל ואי לא נימא דהוא ערב עבור חבירו אין על קריאתו תורת מצוה ואף שחבירו יוכל לצאת ע"י וכמש"נ מ"מ ברכתו תהא לבטלה.

שהוא ערב להם ומחויב בעבורם רק (ח"ב סי' רמ"ח) ע"ש שגם הוא מיתי
 אז לא תהא ברכתו לבטלה שהרי זהו לד' החיד"א וכ' עפ"ז להורות לברך³²
 דינו וחיובו לקרות ולברך עבורם³⁰ ע"ש מה שעוד כ' בזה וע"ע בספר זה
 ודו"ק היטב³¹. במש"כ ידידי הגאון ר' יעקב אביטן
 שו"ר שבנדו"ד דן בשו"ת דברי יציב שליט"א בענין זה.

מנחת חינוך

1234567

30. ושו"ר בשבו"י (ח"א סי' מ') שדן בבן א"י הנמצא בחו"ל ביו"ט שני אי יכול לעלות לתורה ולברך (עי' במש"כ לעיל הערה 22) שאין כאן חסרון של כל המחויב שהרי גם אשה וקטן שאינם מחויבים עולים וכמו שרצינו לו' מקודם אלא שרצה לתלות ד"ז אי גם למנין ג' עולים אשה וקטן ולבסוף מסיק דמ"מ בבן א"י לכו"ע יכול לעלות ולהוציא בכ"ג ולד' יש מקום לפקפק בזה מטעם הברכה שע"ז ל"מ מה שקטן ואשה עולם למנין ד' וכמש"נ בפנים.

31. ויש עוד לדון בענינו מטעם אחר שלכאור' כל מה ששיך לו' שהוא מחויב מדין ערבות ויכול לברך ה"ד אי מחויב גם בברכה מדין ערבות לצורך הצבור אולם יש מקום לדון דברכות התורה וההפטרה אינם חיובו של הצבור כולו אלא רק של הקורא וכל חיובם הוא רק הקריאה בעצמה ואלו הברכות הם מחיובו הוא שכיון שעלה לתורה לקרוא ראוי הוא שיברך ואי נימא כן אז אכתי יש לפקפק על ברכתו שהרי למנהגו א"צ כלל לקרוא ולברך ומצד ערבות א"צ אלא לקרוא עבורם ולא יחסר לקיום מצותם העדר ברכתיו ולכאור' יש להוכיח שאין הברכות מחיוב הצבור ממה שלא עולות הברכות למנין ק' ברכות ורק בשעת הדחק מקילים לצרף אותם למנין הברכות יעוי' בשו"ע (סי' רפ"ד) ובמשנ"ב (סי' מ"ו) ואי איתא דכולם חייבים בברכות אלא שיוצאים ע"י מדוע לא יעלו לכתחילה למנין ק' ברכות וכמו בקדוש וברכת המוציא שגם שם לאו כו"ע מברכים בעצמם אלא יוצאים ע"י אחרים ולכאור' מוכח שכל ברכות אלו הם חיובו שלו בלבד וע"י במגילה (כא:): שבתחלה לא היו מברכים אלא העולה הראשון והעולה האחרון אלא משום תקנת הנכנסים והיוצאין שיחשבו שלא ברכו תקנו שכ"א מברך ולכאור' הנכנסים והיוצאים שלא שמעו את הברכות הרי חסר להם את מצות וחובת הברכה ומדוע תקנו חז"ל לברך רק משום חשדם שיחשדו שלא ברכו ולא משום זה גופא שחסר להם את אמירת הברכות (ויש לדחות כמובן) אולם י"ל דבאמת הוי חובת הצבור אלא שלא בעי' לזה לדין שומע כעונה ולא בעי' שכ"א וא' יחשב כאילו בירך אלא שחיוב הצבור הוא שתהא קריאה עם ברכות ולהכי לא יעלו להם לק' ברכות וגם לא יפסידו הנכנסים והיוצאים את ענין זה ולעולם לא הוי חובת העולה גרידא ושפיר י"ל דיהא מחויב מכח ערבות לברך עבור הצבור וק"ל. ובעצם הענין אי הוי חובת העולה או הצבור יעוי' רדב"ז (ח"א תקע"ב) שמבוי' מד' שהוי חובת היחיד ואלו בראב"ן (תשו' ע"ג) נ' שהוי חובת הצבור וע"ע במקראי קודש פורים (סי' ז') מה שהביא עוד בענין זה.

32. וע"ע בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ו סי' ט') שגם דן בזה ומסיק לברך מטעם אחר שמד' הב"י נ' שכל מה שנהגו לא להפטיר בחלק מהקהלות הוא משום טורח צבור וא"כ אי נמצא במקום שלא חשו לזה שפיר יכול לקרוא ולברך שהרי ביסוד הדבר כולו ס"ל להך מנהג ותקנה.

הרב שלמה רוטשילד

סימן ל"ג

בעניין הזכרת יוה"כ במנחה של יום כפור

ובהזכרת סוכות בשבת חול המועד

אוצר החכמה

דר"ח וכן אומרים שבת בתפלת נעילה
כשחל יוה"כ בשבת.

כתוב בשו"ע הלכות יוה"כ סימן תרכ"ב
סעיף ב': מוציאין ס"ת וקוראין
ג' בפרשת עריות עד סוף הפרשה
והשלישי מפטיר ביונה ומסיים מי קל
כמוך ומברך לפניו ולאחריה ואם חל
בשבת מזכיר בה של שבת וחזרתם בשל
שבת. והרמ"א שם כותב: הגה וא"א
אומרים על התורה ועל העבודה במנחה.
ע"כ.

והיינו שיש מחלוקת מחבר ורמ"א האם
בכלל אומרים ברכת "על
התורה" במנחה דעת המחבר שאומרים
ודעת הרמ"א שלא אומרים וממילא גם
לא מזכירים את היוה"כ וכ"ש השבת
בברכות הפטרה זו.

ודברי הרמ"א צ"ע למה שלא יאמרו
ברכת על התורה במנחה שהרי
בזמן הגמ' כשאמרו ההפטרה בשבת
במנחה בוודאי שברכו על התורה שהרי
הגמ' דנה האם להזכיר בה גם את יו"ט
וא"כ במה השתנה יוה"כ שלא אומרים
משבת?

והנה זה לשון ביאור הגר"א על הרמ"א
שם: והוא נגד הגמ' דשבת שם.

הגמרא שבת כד. דנה האם אומרים
על הניסים בחנוכה במוספין
דר"ח מאחר שבעצם אין שייכות בין
חנוכה לתפלת מוספין דהרי חנוכה לא
מחייבת מוסף ומצד שני יום הוא
שחייב בארבע תפילות (ורש"י שם
בד"ה בד' תפילות כותב בזה"ל: וכיון
שחובת תפילה זה היום אנה פחותה
משאר תפלות של היום.) וע"ש שהגמ'
תולה באותה שאלה האם בזמן הגמ'
כשקראו בהפטרה גם בשבת במנחה
האם כשחל יו"ט בשבת מזכירים בברכת
"על תורה ועל העבודה" ג"כ את יו"ט
וחותמים מקדש השבת וישראל והזמנים
או כיון שהמחייב של הפטרה זו היא
שבת ולא יו"ט שהרי ביו"ט לא קוראים
בהפטרה במנחה לא מזכירים אלא שבת
בלבד. ונידון נוסף הגמ' מביאה שתלוי
בשאלה הנ"ל האם יוה"כ שחל בשבת
מזכירים בתפלת נעילה את של שבת
או לא דהרי המחייב של תפילה זו הוא
אך יוה"כ שהרי בשבת רגילה אין תפילת
נעילה או דלמא יום הוא שנתחייב בד'
תפילות. והנה להלכה אנו נוקטים כמו
הצד שיום הוא שנתחייב בד' תפילות
ולכך אנו אומרים על הניסים במוסף